

ESF projekti LÜKKA praktikajuhendajate uuring 2005

Uuringu lühikokkuvõte

Tartu, 2006

Rein Murakas, TÜ sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakonna juhataja

Einar Linn, projekti koordinaator

ESFi projekti LÜKKA praktikakorralduse ja -tugisüsteemi arendamise alaprojektis viiakse läbi erinevad arendustegevused toimiva ning üliõpilaste ja ettevõtete huvidele ja vajadustele vastava praktika tugisüsteemi väljaarendamiseks partnerülikoolides (TÜ, EMÜ, TLÜ, TTÜ). Lisaks tugisüsteemi arendamisele on rõhk ettevõtjatega paremate kontaktide loomisel suurema praktikabaasi võimaldamiseks erinevate erialade õppuritele.

Projekti raames toimunud praktikakoordinaatorite küsitlemise eesmärk oli välja selgitada iga ülikooli praegune üldine olukord ning peamised puudujäägid ja vajadused seoses praktikatega - kaardistada hetkeolukord ning tulevikuvision. Tulemused on üheks aluseks praktikavormide täiendamisele, uute loomisele ja meetoodiliste materjalide loomisele.

Uuringu esialgse valimi moodustas 146 praktikakoordinaatorit-juhendajat neljast Eesti suuremast ülikoolist, kellest 7 langesid uuritavate hulgast välja, kuna nad polnud tegelikult õppepraktikate läbiviimisega seotud. Struktureeritud intervjuuna läbi viidud uuringule laekusid vastused 95lt koordinaatorilt 164 erineva praktika kohta, neist ligi pooled bakalaureuseõppes ja kolmandik magistriõppes. Valim koostati põhimõttel, et sinna satuksid ülikoolidest võimalikult paljud üliõpilaste praktikatega tegelevad töötajad.

Valdav osa uuringusse sattunud praktikatest toimub väljaspool ülikooli ehk mõne ettevõtte/asutuse juures (94%), nii et tegemist on nn tööpraktikatega. Umbes neli viiendikku vastanuist moodustavad täiskohaga töötavad õppejõud, kellele 1-2 praktika juhendamine on üks lisäülesanne (85%-le ei ole põhiülesanne) muu õppetegevuse kõrval ning moodustab muu töö mahust hinnanguliselt viiendiku, mis tähendab, et vastanute hulgas esineb nii neid, kel praktikate juhendamine on peamiseks tegevuseks kui ka neid, kel see moodustab tööst väga väikese osa.

Tegemist on seega eelkõige juhendajatega, kelle tööks on tudengi tegevuse toetamine ja analüüs konkreetse praktika raames, mitte koordinaatoritega, kes töötaks välja praktikasüsteemi ja visioone või koordineeriks juhendajate tegevust. Edasisi andmeid arvesse võttes tekib küsimus, kas poleks mitte vaja rohkem just koordinaatoreid ja praktikatega seotud üldisemat koordineerimist, kuna enamasti puudub seni keskne reguleeriv süsteem ja praktikate läbiviimist toetav struktuur.

Selgub, et vähemalt saadud andmete põhjal ei ole praktikate maht seoses 3+2 süsteemile üleminekuga varasemaga võrreldes väga oluliselt vähenenud. 84 selles küsimuses hinnatud praktika osas on 39 juhul maht jäänud varasemaga võrreldes samaks, 31 juhul küll vähenenud, kuid 14 juhul hinnanguliselt isegi suurenenud. TÜ ja TTÜ-ga võrreldes on praktikate maht vähenenud rohkem TLÜs ja EMÜ-s (maht vähenenud ca pooltel praktikatel).

Praktikakorraldust võrreldes varasemaga hinnatakse aga suuresti samasuguseks (69% vastustest).

Küsimusele, kuivõrd peaks õppepraktika olema suunatud üliõpilase ettevalmistamisele tööturu jaoks, vastab 95% vastajatest, et see on praktika üks peamisi ülesandeid või lausa kõige olulisem ülesanne (43%).

162-st uuritud praktikast 146 on õppekavas kohustuslikud ja 16 valik- või vabaained, millest tuleneb, et kui praktika on õppekava kohustuslik osa, peab olema tagatud ka selle kvaliteetne läbiviimine ja üliõpilastele praktikavõimaluste tagamine.

Kui tööturu seisukohalt hinnatakse praegustest läbi viidavatest praktikatest, mis uuringusse sattusid, väga oluliseks 101 ja oluliseks 41 (TLÜs ja TTÜs on hinnangud siinkohal TÜ ja EMÜ omadest tunduvalt positiivsemad), siis õppekava eesmärkide täitmise seisukohalt hinnatakse praegustest praktikatest väga oluliseks koguni 142 ja oluliseks 16, mis näitab, et praktika on lisaks pelgalt töökogemuse andmisele oluline ka seoste loomiseks teooria ja tegeliku elu vahel ning et praktika kvaliteeti seoses orienteeritusega tööturule oleks samuti võimalik parandada. Üldiselt tuleb aga tõdeda, et praktika on juhendajate arvates igati oluline osa õppekavast.

Kui vaadelda, mitut juhendatavat üks juhendaja juhendab ehk kui suured on praktikarühmad, siis keskmiselt kõige levinum on kuni kümneliikmeline grupp (40% kõigist). Ülikoolide lõikes erinevad Tartu koolidest TLÜ, kus levinuimaks praktikagrupi suuruseks on 11-20 inimest ning TTÜ, kus levinuim on koguni suurem kui viiekümne inimeseline grupp (6 praktikal). Siinkohal tekib küsimus, et kui grupid on liialt suured, kas siis ei muutu läbiviimine liialt formaalseks ja ei kannata juhendamise kvaliteet.

Oluline on ka küsimus praktika mahust ja seejuures tasuks jälgida, kuidas praktika maht tundides on suhestatud ainepunktidesse, mida praktika sooritamise eest antakse. Uuringust näeme, et 148 hinnangust praktika optimaalse mahu osas moodustavad suurimad grupid 121-160 tundi ehk 4 ainepunkti (31 arvamust) ja rohkem kui 280 tundi ehk 8 ainepunkti (27 arvamust). Teistele variantidele jagus vastuseid suhteliselt võrdselt. Huvitav on ka see, et 14 vastust on pakutud ka variandile, et praktika maht võiks olla 40 ja vähem tundi ehk vaid 1 ainepunkt. Õppekava eesmärkide täitmise seisukohalt peavad juhendajad seejuures praktika mahtu hetkel optimaalseks (76%) ja vaid EMÜ juhendajate arvates jagunevad vastused „optimaalne“ ja „liiga väike“ enamvähem võrdselt.

Kui praktika toimub mõne ettevõtte/asutuse juures, tekib küsimus, et kes leiab sobiva praktikabaasi. Uuringust nähtub, et seni on ülikoolides üsna võrdselt kasutusel olnud kaks varianti: peamiselt leiab koha üliõpilane ise või peamiselt leiab koha ülikool. Vaid TTÜ kaldub rohkem selle poole, et üliõpilane leiab peamiselt ise praktikakoha.

Tavaline on, et üliõpilast juhendab praktika käigus nii ülikooli- kui ka praktikabaasipoolne juhendaja. Teistest eristub pisut EMÜ, kus 25 uuringusse jõudnud praktikast 16 juhendab vaid praktikabaasipoolne juhendaja. Praktikabaasipoolse juhendaja „leiab“ üldjuhul praktikabaas ise (väga levinud just TTÜs ja EMÜs), viiendikul juhtudest ka ülikool, harvem üliõpilane ise.

164st praktikast 142-l on olemas ka praktikajuhend (EMÜs on vastav näitaja veidi madalam kui teistes ülikoolides) ning suures osas on need ka internetis kättesaadavaks tehtud. Lisaks sellele on juhendid kättesaadavad ka ülikoolis kohapeal ja jagatakse enne praktikale asumist ka tudengitele kätte. EMÜ eristub siin teistest, kuna internetis avaldatud juhendi asemel on suurem rõhk kohapeal jagamisel. TTÜ vastupidiselt aga levitab juhendit rohkem just internetis.

Küsimusele, kas on olemas ka juhend praktikabaasipoolsele juhendajale, vastatakse kokkuvõttes enam-vähem võrdselt nii jah kui ei (68 vs 76), kuid ülikoolide lõikes näeme, et TÜs on vastavad juhendid pigem olemas, TLÜs on praktikabaasipoolsele juhendajale juhend olemas pooltel praktikatel, kuid TTÜs ja EMÜs vastavad juhendid suures osas puuduvad. Sarnane on seis ka üldisemate praktikat ja praktika sisu puudutavate infomaterjalidega praktikabaasidele. Siinkohal tasuks mõelda ülikooli rolli suurendamisele praktikabaaside juhendamisel ja informeerimisel paremate tulemuste saavutamiseks.

Enne praktikale minekut toimub tudengitele enamikel juhtudel praktika instrueerimiskoosolek või instrueerimiskoosolek koos individuaalse instruktaažiga. Valimisse sattus ka 7 praktikat (neist 3 TÜs ja 3 TTÜs), kus enne praktikale minekut ei toimu ülikoolis mingisugust instrueerimist. Gruppide suuruseid instruktaaži tasemega kõrvutades tekibki küsimus, kuidas ja kui tõhusalt viiakse läbi individuaalset instruktaaži.

Ülikoolide kokkuvõttes on kahel kolmandikul praktikatel sõlmitud vastavad lepingud ülikooli ja praktikabaasi vahel. Suuremal osal praktikatest on vastav leping sõlmitud TÜl, kuid EMÜl vastavad lepingud pigem puuduvad (on vaid veerandil).

Mis puutub erinevate osapoolte tasustamisse praktika vältel, siis TÜs (54%) ja TLÜs (62%) tasustatakse praktikatel alati praktikabaasipoolset juhendamist. TTÜ ja EMÜ taolist võimalust ei paku. Üliõpilased üldjuhul praktika sooritamise eest praktikabaasilt tasu ei saa. Erandiks on siin EMÜ, kus 10-l praktikal saadi tasu alati.

Tagasisidesüsteemi seisukohalt uuriti muuhulgas, kas praktikant peab praktika käigus esitama ka vahearuandeid. Selgus, et enamus praktikate puhul seda tegema ei pea. Samuti külastab vaid veidi enam kui pooltel juhtudel ülikoolipoolne praktikajuhendaja praktikabaasi (va TTÜ, kus praktikabaase ei külastata). Valimis oli ka praktikaid, mis toimuvad ülikooli juures juhendaja pideva kontrolli all. Esineb ka erinevaid kombineeritud variante tagasiside osas. TTÜs puudub praktika vältel pidev tagasisidesüsteem, kuid praktika lõppedes tuleb tudengil esitada ülikoolile kirjalik aruanne nagu ka teistes uuringus osalenud ülikoolides peaaegu kõigi praktikate puhul ning enamasti lisandub sellele praktikabaasipoolse juhendaja kirjalik arvamus. Ülikoolipoolse juhendaja kirjalik arvamus on vähem kasutatud (ülikoolide lõikes alla poole, vaid TÜs pisut rohkem). Tagasiside seisukohalt tasuks kaaluda praktikaaruannete avalikku kaitsmist komisjoni ja teiste tudengite ees.

Peamised ettepanekud, mida juhendajad seoses praktikakorraldusega ülikoolile esitasid, on arvestada juhendamist õppejõu töö osana (akadeemilise koormusena) ning kajastada sellega seoses ka palgas.

Suur probleem seoses praktikaga on ka ettevõtete/asutuste ehk praktikabaaside leidmine ja nende motiveerimine. Finantsvahendite puudust peetakse praktikate läbiviimisel peamiseks probleemiks (lisaks ettevõtete/asutuste motiveerimisele ka tudengite motiveerimine, juhendajate tasustamine ja praktika läbiviimine väljaspool kodulinna). Kust leida lisaraha? TTÜs mainiti probleeme tagasisidesüsteemiga. TÜs pakuti, et lisaks ülikoolipoolsetele juhendajatele tuleks koolitada ka praktikabaasipoolseid juhendajaid. Soovitati teha tihedamat koostööd erialaliitude ja kutsekodadega praktikakohtade leidmiseks ja tööandjate motiveerimiseks. Kindlasti tuleb tähelepanu alla võtta erinevate koolide ja erialade praktikate erinevused seoses nõuetega ja vajadustega, mida need endaga kaasa toovad.

Uuring jätkus täpsustavate fookusgruupiintervjuude vormis, et selgitada välja, mida praktikajuhendajad käesolevatest üldistatud uuringutulemustest ja järeldustest arvavad.

Kokkuvõte TÜ, EMÜ, TTÜ ja TLÜ praktika korraldamisega seotud funktsionääride fookusgruupiintervjuudest.

Teema: praktika korraldamine ja koordineerimine kõrgkoolis.

Kokkuvõtte on esitatud teemade kaupa, mille all on välja toodud peamised seisukohad. Konkreetsetele ülikoolidele või erialadele on viidatud juhul, kui esinevad erinevused üldisest arvamusest. Kõigi fookusgruppide osalised tõdesid, et ülikoolides valitseb praktika küsimuses segadus nii töötajate kui üliõpilaste poolel. Vana (nõukogudeaegne) süsteem ei toimi enam ja uut 3+2 süsteemi ei ole seni suudetud kõigil erialadel käivitada. Silma jäi, et erinevad kõrgkoolid olid fookusgrupi koostamisel lähtunud erinevatest põhimõtetest. Seetõttu tuli ette, et kõik kohalviibijad (nt TTÜ-s) ei olnud tegelikult seotud praktika korraldamise ja/või koordineerimisega, vaid olid gruppi sattunud pooljuhuslikult.

- Praktika korraldamine ülikooli erinevates allüksustes ja erinevatel õppeastmetel käesoleval ajal.

Erinevate ülikoolide esindajad kirjeldasid käesoleval ajal kehtivat praktikate korraldamise korda oma ülikoolides ja erialati. Alljärgnevalt ei ole seda üksikasjalikult kirjeldatud, vaid on kokkuvõtlikult ära toodud esiletõstetud kitsaskohad. Intervjuudest nähtub, et muude erialadega võrreldes on õpetaja- ja arstiõppes praktikakorraldus kindlamalt “paigas”. Põhjustena kirjeldati, et tegemist on nõ “vanade” erialadega, arstiõppes ja TLÜ klassiõpetaja koolituses pole rakendatud 3+2 õpet ning seega ei ole varasemat pika aja jooksul “paika loksunud” korda muudetud. Teistel erialadel on suuremaid või väiksemaid probleeme ühes või teises praktika korraldamise küsimuses, mis intervjuueeritute hinnangul peamiselt seostud just üleminekuga Bologna süsteemile. Jutuks oli praktikakorraldus järgmistel erialadel (teaduskondades):

- Majandusteaduskond (TTÜ, EMÜ, TÜ)
- Õpetajakoolitus (sh filoloogid, kes valivad pedagoogika suuna) (TÜ, TLÜ)
- Logistika (TTÜ)
- Arstide ja veterinaaride koolitus (TÜ, EMÜ)
- Füsioteraapia (TÜ)
- Sotsiaaltöö (TÜ, TLÜ)

- Aiandus (EMÜ)
- IT (TTÜ)
- Mäetööstus (TTÜ)

Mõnel erialal (logistika, õpetajakoolitus) on praktika korraldatud mitmes järgus – esialgu nõ tutvumispraktika, kus saadakse teada, mida eriala tähendab ja kuidas igapäevatöö välja näeb. Teises järgus, st vanematel kursustel, toimub menetlus- või tootmispraktika. Mõnel pool (nt TÕ sotsiaaltöö), kus otsest tutvumispraktikat pole, on BA astme esimese kursuse õppetöö üles ehitatud nii, et loengute raames külastatakse erinevaid valdkonna asutusi. See on võrreldav tutvumispraktika või vaatluspraktikaga, sest eesmärgiks on asutuste tutvustamine ja ettevalmistamine tegelikuks praktikaks. Toodi välja, et sellise tutvumispraktika järele on tundnud vajadust just üliõpilased (mille alusel see ka nt TTÜ logistikute õppekavasse on lisatud), kes küllalt tihti ei oma õppima tulles erialast adekvaatset ettekujutust. Paljudel erialadel toimub praktika ainult magistriastmes, kuna varem ei ole tudengid spetsialiseerunud (nt filoloogid, aineõpetajate koolitus TLÜs). Arstiõppes on valdav osa praktikast residentuuris ehk spetsialistiõppes, kuigi eeldatakse tihedat soest praktikaga ka varasematel õpinguaastatel (nt tudengid töötavad kliinikutes õdede või sanitaridena). Valdavalt on olemas praktikajuhend tudengitele, enamasti ka praktikabaasidele, kuid nt TTÜ IT erialal ei nähta selleks vajadust, kuna süsteem toimib ka ilma. Valdavalt tuleb praktikandil esitada praktikaaruanne ning seda ka kaitsta või seminaril tutvustada. Erinevatel erialadel on praktika väga erineva pikkusega. Valdavalt on see tunniplaanis kohustuslik, kuid mõnel pool ka valikaine (nt TÕ sotsiaaltöö BA astmes).

- Ülikooli karjääriteenistuse roll praktika korraldamises

Enamasti ei ole karjääriteenistus otseselt seotud kõigi ülikoolis õpetatavate erialade praktika korraldamisega ning mõnel pool (nt TTÜ) ei oma infot oma kooli praktika koordinaatorite kohta. Vajadusel ollakse valmis vahendama tudengeid nii praktikale kui tööturule ning ka vastupidi, ettevõtteid praktikabaasideks. Mõnes koolis tegeleb karjääriteenistus ülikoolisestest praktika koordinaatorite koolitusega.

- Eriala maine

Tõsteti esile, et õpetajakoolituses, põllumajanduserialadel ning sotsiaaltöös on praktika korraldamine (nii baaside leidmine kui tudengite motiveerimine praktikale minema) seotud eriala madala mainega ühiskonnas. Nähakse vajadust tõsta erialade mainet.

- Rahulolu haridusega

Puudub info, kas ja kuidas lõpetajad kõrgkoolist saadava haridusega rahul on ning kuhu nad peale BA astet suunduvad. Intervjuudel oli valdav arvamus, et lõpetajad on rahul, kuna saavad kõik tööle.

- Võrdlus välismaiste ülikoolidega

Intervjuudes tõsteti esile nt Soome ülikoolide õpetajakoolituse harjutuskoolide süsteemi (praktikabaasid) ja praktika suurt osatähtsust USA ülikoolide sotsiaaltöö erialal. Peamiselt tunti kadedust sealse hästi väljakujunenud süsteemi suhtes. Seejuures on ainult TLÜ-s Soome eeskujul ette valmistatud analoogsed projektid, mis ootavad käivitamist.

- Praktika korraldamine ja koordineerimine kui töökoormus

Ainult TLÜ-s on praktika korraldamine ja muu sellega seonduv õppejõududele eraldi tööloiguna tasustatav. Samuti on ette nähtud raha praktikaga seotud kuludeks, nt sõidukulu jms. Mujal kõrgkoolides on praktika õppejõu lisatöö, mida ei arvestata koormuse hulka ning mille eest tasu ei maksta.

- Mis kasu praktikast on?

Kõigis intervjuudes juhiti tähelepanu sellele, et praktikast saavad kasu nii kõrgkool, tudeng kui praktikabaas. Valdav on arvamus, et praktika on hädavajalik just tudengi edasise karjääri kujundamise seisukohalt. Küllalt sage näib olevat see, et tudeng läheb peale lõpetamist tööle varasemasse praktikakohta. Nimetati mõistet “tudengi katsumine”, mis tähendab seda, et ettevõttesse praktikale on eriti oodatud viimaste kursuste tudengid ja sobivad praktikandid võivad peale lõpetamist suure tõenäosusega ettevõttesse tööle asuda. Osal erialadel (IT, logistika, majandus) asuvad praktikandid tööle juba varasematel kursustel. Praktikabaas saab kasu eelkõige ülikoolist tulevate “värskete ideede” ja uue teadmise näol, samuti praktikantide kui tasuta tööjõu näol. Üheski intervjuus ei vaidlustatud praktika vajalikkust põhjendusega, et kõrgkool on akadeemiline asutus.

- Töötavate tudengite praktika

Tudengite töölkäimine on tavaline nähtus. Õpetajakoolituses on see probleem, kuna üliõpilasel on raske ühitada töötamist ja intensiivset praktikat. Valdavalt lubatakse töötavatel tudengitel, kui nad on erialasel tööl, ka praktika samas ettevõttes teha. Erandiks on TLÜ õpetajakoolitus, mis seisab selle vastu.

- Praktikabaas ja -juhendaja

Valdavalt on praktikakoha leidmine tudengi ülesanne. Erandiks on õpetajakoolitus (va filoloogid TÜs) ja arstiõpe (sh veterinaaria), kus esimesed praktikad toimuvad üldiselt kindlaks kujunenud (tihti ülikooli juures asuvates) baasides, viimasele praktikale lubatakse tudengid seevastu enda valitud asutusse, millest võib kujuneda ka töökoht. Arstiõppest tuleb eraldi vaadelda hambaarstiõpet (TÜ), kus praktikakoha leidmise eest vastutab tudeng ning enamik tudengeid asub juba õpingute ajal tööle. Hambaarstiõppeks ongi praktikabaasiks ettevõtted, mis vajavad tööjõudu. Sarnane olukord on ka majanduses ja IT valdkonnas. Enamasti on praktikabaasidele ja -juhendajatele teatud kindlad nõuded. Tihti peavad juhendajad läbima vastava koolituse või omandama kindla kvalifikatsiooni (nt õpetajakoolituses metoodiku järgu). Mõnel erialal (logistika, elektroonika, ehitus, majandus, õpetajakoolitus) on praktikabaase palju. Nende leidmisega ega tudengite praktikale suunamisega probleeme ei ole. Raskused on juhendajate pädevuse ja praktika sisulise küljega, mõnel pool ka väikese arvu tudengite jaotamises paljude konkureerivate praktikabaaside vahel. Oluliseks peetakse ülikooli koostööd praktikabaaside ja juhendajatega. Mõnel pool pakutakse juhendajatele ülikooli juures täiendõpet või motiveeritakse kuidagi teisiti.

- Praktika vajalikkus kõrgkoolis

Kõik intervjuudes osalenud pidasid praktikat väga oluliseks.

- Vanade aegade romantika

Mälestused laadis “kui meie õppisime, siis...”. Esile tõsteti pikemat õppeaega ja praktikat, mis andis parema ettevalmistuse tööle asumiseks.

- Praktika tasustamine

Vaid TLÜ töötajad avaldasid rahulolu praktika rahastamise süsteemi suhtes. Seal makstakse tasu nii ülikoolipoolsetele juhendajatele kui praktikabaasidele, samuti tasutakse kõigi muude

praktikaga seotud kulude eest. Mujal makstakse tasu vaid praktikabaasidele, va TÜ majandusteaduskonnas, kus praktikabaasile ei ole ette nähtud tasu. Küllalt sageli tuleb ette, et tudengile makstakse praktikabaasist töötasu.

- Probleemid

Toodi välja järgmised probleemid: konkurents ülikooli sees ja erinevate koolide vahel; fiktiivne ja/või formaalne praktika (nt tuttavate juures või kodukoha asutustes, kus raske kontrollimas käia); raske tudengeid motiveerida teatud praktikatele (nt allmaapraktika mäetööstuses) või piirkondadesse (nt Ida-Virumaa jm venekeelsed keskkonnad); tudengite töötamine õpingute ajal; tudengid pannakse praktika ajal “mustale” tööle või antakse neile liiga raske ülesanne ja suur vastutus (nt asendada puhkusel olevat töötajat); välistudengite praktika korraldamine Eesti ettevõtetes (majanduses) – töölubade saamine, tudengite eesti keele oskuse puudumine jms.

- Aruandlus ja kontroll

Üldiselt peeti tudengi tegevuse kontrollimist vajalikuks. Vaid mõnel erialal (nt IT TTÜ-s) ei toimu otsest kontrolli ning puuduvad ka praktikajuhendid nii üliõpilastele kui juhendajatele. Mõnel pool külastavad ülikoolipoolsed juhendajad praktikabaase tudengite praktika ajal, et teha koostööd ning kontrollida tudengeid. Mõnel pool selline võimalus välistatakse, kuna õppejõud on liiga hõivatud.

- 3+2 süsteemi kriitika

Eranditult kõigi ülikoolide esindajad olid kriitilised Bologna süsteemi ehk 3+2 süsteemi suhtes. Toodi välja, et enamasti ei toimu BA astmes mingit kokkupuudet praktikaga ning on võimalik ülikool lõpetada ilma, et omandatud eriala “tegelikkusega” kokku puutuks. Arstide, veterinaaride ja osaliselt ka õpetajate (TÜ) koolitamisel 3+2 süsteemi rakendatud ei ole, millega nende erialade esindajad rahul on. Bologna süsteemi järgivatel erialadel toimub praktika põhiliselt magistriastmes. Mõnedel erialadel (majandus, õpetajakoolitus) on see ka bakalaureuse astmes ning otseselt seotud lõputöö kirjutamisega. 3+2 süsteemile heideti ette ka seda, et õppekava on surutud lühemale ajale ning tihti on aega juurde saadud just praktika kokkutõmbamise arvelt. 3-aastase bakalaureuseõppe järel lähevad üliõpilased mõnel erialal (nt majandus) teise õppeasutusse magistriõppesse, kuna koolidel on erinev tase ja niimoodi saadakse haridus lihtsamalt. 3+2 süsteemi nimetatakse laiendatud keskhariduseks. Peamine

kriitika põhjus on selles, et õpingutest läheb kaduma üks suvi, kus bakalaureuseõppe tudengid saaksid enne lõplikku spetsialiseerumist praktiliselt olla. Eriti puudutab see põllumajandusega seotud erialasid, kus praktikale minek sõltub vegetatsiooniperioodist 8st suvi ongi ainus praktika tegemise aeg).

- Nõustamine tudengitele

Mõnel erialal (TÜ sotsiaaltöö ja TLÜ) toimub tudengite nõustamine spetsialiseerumise eel või praktika ajal (supervisioon). Mõnel pool on nõustamise roll karjääriteenistuse täita ning see on eelkõige seotud praktikakoha leidmise vms. Probleemõpe ja kutsesobivustest kui nõustamise vorm.

- Ülikoolipoolsete koordinaatorite koolitus

Üksmeelselt leiti, et auditooriumis korraldatav nõ "klassikaline" koolitus ei ole vajalik. Kõigis gruppides tehti teema ümber pigem nalja.

- Kuhu edasi?

Valdavalt tuntakse vajadust riiklikul tasemel paika pandud korra järele. Ettepanek taastada endisaegne praktikale suunamise kord, mis tagaks praktikabaaside järjepidevuse. Ettepanek, et praktika muutuks teoreetilise õppeaine osaks iseseisvaks tööks ette nähtud aja arvelt, st loengute juurde kuulub sama ainepunktide arvu sees ka teatud kohustuslik arv praktikatunde. Praktika üldjuhendaja võiks olla õppejõud, kuid temale lisaks võiks palgata tehnilise töötaja. Või arvestada praktika korraldamine ja koordineerimine töökoormusena ning maksta tasu.